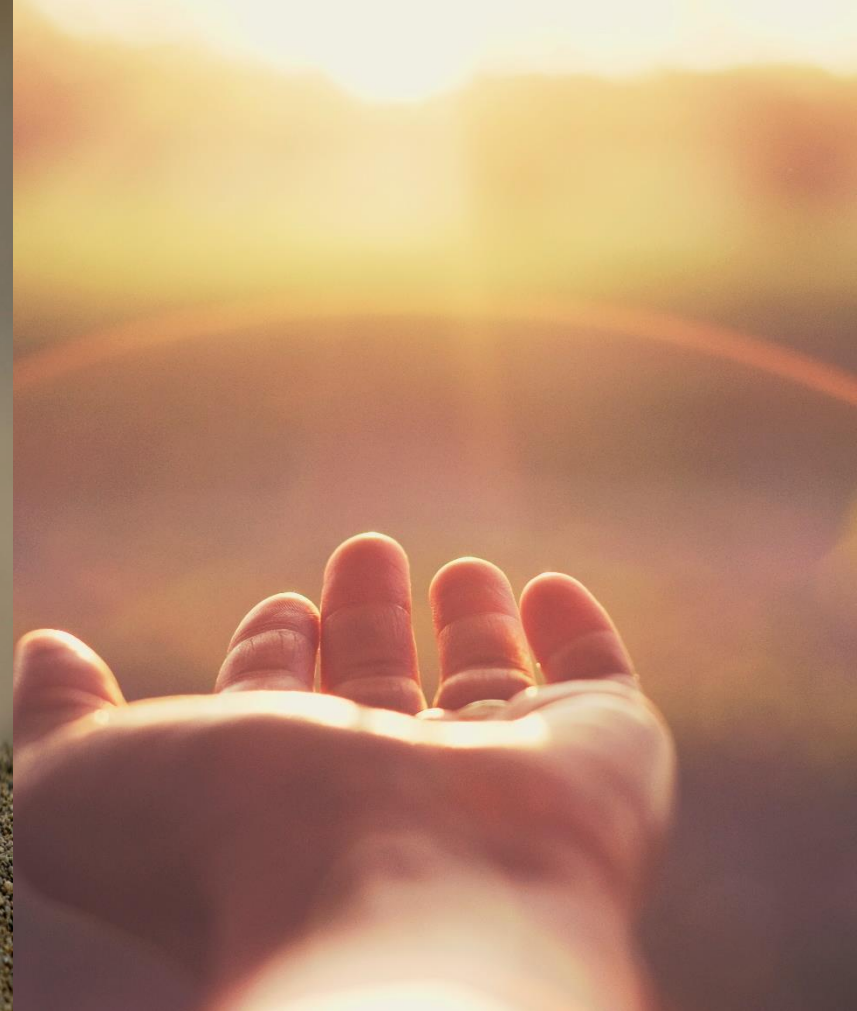

ALUEELLINEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYN TOIMINTASUUNNITELMA 2025-2028

POHJOIS-KARJALAN HYVINVOINTIALUE

Sisältö

1. Johdanto

- 1.1 Lähisuhdeväkivalta ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy
- 1.2 Kansallinen ohjaus, lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset
- 1.3 Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kehittämistoimet alueella
- 1.4 Toimintasuunnitelman laadinta ja tavoitteet

2. Lähisuhdeväkivaltaa koskeva tilannekuva

- 2.1 Lähisuhdeväkivallan yleisyys Suomessa
- 2.2 Lähisuhdeväkivallan yleisyys Pohjois-Karjalassa ja tilannekuva väestöryhmittäin
 - 2.2.1 Lapsia koskeva tilannekuva
 - 2.2.2 Aikuisia koskeva tilannekuva
 - 2.2.3 yli 65 –vuotiaita koskeva tilannekuva

3. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet Pohjois-Karjalassa

- 3.1 Koordinaatorakenne
- 3.2 Toimintamallit ja erikoistuneet palvelut
 - 3.2.1 Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen toimintamallit
 - 3.2.2 Alueen erikoistuneet palvelut ja palveluohjaus
- 3.3 Koulutussuunnitelma

4. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

- 4.1 Toimintasuunnitelman ja tavoitteenasettelun tausta
- 4.2 Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tavoitteet 2025 -2028

5. Kehittämistarpeet ja arviointi

5.1 Kehittämistarpeet ja arviointi

Työryhmä ja lähteet

1. Johdanto

Toimintasuunnitelman johdanto-osiossa avataan lähisuhdeväkivallan ja sen ehkäisyn viitekehystä, kuvaten lähisuhdeväkivallan monimuotoisuutta ja väkivallan vaikutuksia yksilö-, palvelu- ja yhteiskunnan sekä talouden näkökulmasta. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella tunnistetaan väkivallan hyvinvointivaikutuksia ja ennaltaehkäisevien toimien merkitystä. Toimintasuunnitelman perustana on toimenpiteiden suuntaaminen poikkileikkaavasti kaikkiin väestöryhmiin.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen tavoitteena on kehittää ja toteuttaa lähisuhdeväkivallan vastaista työtä yhteensovittamalla alueelliset tarpeet kansallisen ohjauksen sisältämiin tavoitteisiin ja näin edistää pohjoiskarjalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Toimintasuunnitelman perustana toimii lainsäädäntö, kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja kansallinen ohjaus sekä alueella jo toteutetut toimenpiteet ja kehittämistyö.

1.1 Lähisuhdeväkivalta ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy

Tässä toimintasuunnitelmassa käsitteet määritellään seuraavasti:

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, omaan tai puolison lapseen, perheenjäseneen, sukulaiseen tai muuhun läheiseen ihmiseen. Osapuolten välistä suhdetta täsmällisemmin rajaavia käsitteitä on esim. perheväkivalta, parisuhdeväkivalta, seurusteluväkivalta.

Väkivalta on vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan.

Väkivallalle altistumisella puolestaan tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö joutuu elämään väkivaltaisessa ympäristössä tai kokemaan lähisuhteissaan väkivallan pelkoa tai seurauksia.

Lähisuhdeväkivaltaa on hyvä tarkastella erikseen muusta väkivallasta, se on erityinen kysymys sekä rikoksena, väkivallan muotona että kokemuksena. Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että se alkaa vähitellen ja toistuessaan raaistuu. Väkivalta harvoin loppuu itsestään, ja siksi sen ehkäisyyn tarvitaan aktiivisia toimia.

16-74-vuotiaista suomalaisista 75% on kokenut henkistä, fyysistä tai seksuaalista lähisuhdeväkivaltaa ainakin kerran elämässään. Lähisuhdeväkivalta on kuitenkin piiloon jäävä ilmiö, esimerkiksi vain 10–15 % lähisuhdeväkivallasta tulee viranomaisten tietoon.

Lähisuhteessa tapahtuva väkivalta on monimuotoista, ja väkivallan muodot kietoutuvat usein yhteen. Väkivalta on käyttäytymistä, joka pelottaa, loukkaa ja vahingoittaa.

Fyysinen Esim. • lyöminen, töniminen, tukistaminen • aseiden käyttö, fyysisellä väkivallalla uhkailu • ravistelu, raapiminen, kuristaminen	Henkinen • alistaminen, arvostelu • sosiaalinen rajoittaminen, kontrollointi • voimakas mustasukkaisuus	Seksuaalinen • raiskaus tai raiskauksen yritys • ehkäisyn kieltäminen • seksin kuvaaminen tai kuvien julkaisu luvatta • seksuaalisiin tekoihin pakottaminen	Taloudellinen • rahankäytön estäminen • taloudellisella väkivallalla uhkailu • pakottaminen rahojen luovuttamiseen • Rahaan liittyvä kontrollointi	Digitaalinen • teknologian välityksellä ja verkossa tapahtuva häirintä, uhkailu, vaino, kontrollointi • luvaton viestien lukeminen • pankkitunnusten luvaton käyttö	Kemiallinen • toisen ihmisen vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä, kemikaaleilla tai liuottimilla
Vaino • toistuvaa lähestymistä, seuraamista, tarkkailua jatkuvaa pelkoa aiheuttaen • tyypillinen eron jälkeinen henkisen väkivallan muoto	Uskontoon tai kunniaan liittyvä • uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen • sukupuolielinten silpominen • yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamiseen liittyvää painostusta	Kaltoinkohtelu, laiminlyönti • lapsen, vanhuksen tai vammaisen henkilön jättäminen vaille hoitoa, apua ja huolenpitoa tilanteissa, joissa hän on niistä riippuvainen			

Lähisuhdeväkivaltaa tulee tarkastella monisyisenä ilmiönä pistemäisten väkivaltatapahtumien sijaan. Lähisuhdeväkivallan luonteeseen kuuluu, että tietynlaiset vaiheet toistuvat läheisten suhteissa. Tätä kutsutaan väkivallan kierteeksi.

Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa ketä tahansa yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, iästä tai sukupuolesta riippumatta, ja siten lähisuhdeväkivallan piirissä eläviä henkilöitä on asiakkaina läpileikkaavasti kaikissa hyvinvointialueen palveluissa.

Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa inhimillistä kärsimystä, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kuormitusta ja taloudellisia kustannuksia.

Yksilö

- turvattomuutta, pelkoa, kärsimystä, yksinäisyyttä
- itsetunnon ja toimintakyvyn menetystä
- mielenterveyden ongelmia (esim. ahdistuneisuus, masennus)
- fyysisiä vammoja
- kyvyttömyyttä tehdä töitä ja opiskella
- Traumakokemukset, lapsuuden haitalliset kokemukset (ACE)
- ylisukupolviset ketjut

Sosiaali- ja terveydenhuolto

- palveluiden korkeampi käyttöaste
- palveluiden häiriökäyttö
- viimesijaisten palveluiden käyttö
- vaikutukset kokonaishoidon onnistumiseen
- vaikutus asiakastyytyväisyyteen palveluista

Yhteiskunta ja taloudelliset kustannukset

- terveydenhuollon **suorat lisäkustannukset** 1024/vuosi/aikuinen uhri (Suomessa 150miljoonaa/vuosi)
- sosiaalipalveluille 60–90 % lisäkustannuksia/uhri/vuosi
- lapsuudessa koettu väkivalta 50 % korkeampina sosiaali- ja oikeuspalveluiden kustannuksina aikuisuudessa
- ylisukupolviset ketjut

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy

On kaikkien väestöryhmien hyvinvointia, terveyttä ja arjen turvallisuutta edistävää työtä

Toteutuu monialaisena ja poikkihallinnollisena yhteistyönä ja vaatii pitkäjänteistä suunnittelua

Hyvinvointialue ja kunnat vastaavat omalla toimialallaan lähisuhdeväkivallan suunnitelmallisesta ehkäisemisestä

Tehokkaimmillaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyä toteutetaan kattavasti ennaltaehkäisevistä ja riskiryhmiin kohdennettavista interventioista akuuttiapuun

1.2 Kansallinen ohjaus, lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön suunnittelun perustana. (ohjaus 10/2022, päivitetty 2024)

Toiminnan järjestäminen ja palvelurakenteet

- Hyvinvointialueelle tulee luoda väkivallan uhreille, tekijöille sekä väkivallalle altistuneille lapsille toimialojen rajat ylittäviä palveluketjuja.
- Huomioitava palveluiden oikea-aikaisuus, saavutettavuus ja saumattomat palvelu-, hoito- ja kuntoutuspolut.
- Väkivallan tunnistaminen, puheeksi ottaminen ja palveluohjaus osana kaikkien hyvinvointialueella toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden perustoimintaa.
- Henkilöstölle tulee tarjota tietoa ja lisäkoulutusta lähisuhdeväkivallasta.
- Kaikkien viranomaisten, jotka kohtaavat työssään asiakkaita, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, tulee arvioida väkivallan riskiä, vakavuutta ja erityisesti kuolemanvaaraa.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatio hyvinvointialueen rakenteissa

- Hyvinvointialueelle on nimetty lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä, jonka tehtävänä on lähisuhdeväkivallan vastaisten toimenpiteiden suunnittelu, seuranta ja kehittäminen osana hyvinvointialueen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuutta.
- Jokaiselle hyvinvointialueelle tulee nimetä väkivallan ehkäisyn vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö huolehtii siitä, että poikkihallinnollinen ja moniammatillinen työ toimii saumattomasti.
- Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn strateginen suunnittelu toteutuu hyvinvointialueella.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytöön taustalla vaikuttaa sekä eettinen, että lakiin perustuva velvoite puuttua väkivaltaan. Suomen lainsäädäntö ja kansainväliset ihmisoikeussopimusvelvoitteet edellyttävät julkiselta vallalta aktiivisia toimia yksilöiden suojelemiseksi väkivallalta. Esimerkiksi:

- Suomi on sitoutunut noudattamaan Euroopan neuvoston yleissopimusta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus). Sopimus tuli Suomessa voimaan 1. elokuuta 2015 ja sisältää mm riskinarviointivelvoitteen (artikla 51).
- Kaikki lähisuhteissa tapahtuneet pahoinpitely- ja seksuaalirikokset ovat rikoslain mukaan virallisen syytteen alaisia rikoksia. Syyttäjä saa nostaa syytteen lievästä pahoinpitelystä, jos teko on kohdistunut (rikoslaki 121 luku, 16§) tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen.

Kuvioissa keskeistä lainsäädäntöä, kansainvälisiä väkivallan ehkäisytöitä ohjaavia sopimuksia sekä esimerkkejä toimenpideohjelmista

Sosiaalihuoltolaki 6§, 9§, 11§, 29§
35§

Terveystieteidenhuoltolaki 2§, 13§,
23§, 50§, 53§

Rikoslaki 21 luku

Lastensuojelulaki 3a§, 25§, 26§

Laki ikääntyneen väestön
toimintakyvyn... 13§, 15§, 25§

Laki hyvinvointialueesta 7§

Istanbulin sopimus

Lanzaroten sopimus

YK:n yleissopimukset (mm. lasten
oikeuksien sopimus, sopimus
vammaisten henkilöiden
oikeuksista)

EU/direktiivit 2012/29 ja
2024/1385
CEDAW –sopimus

Hallitusohjelman kirjaukset

Väkivallaton lapsuus
toimenpideohjelma

Hyvinvoinnin, terveyden ja
turvallisuuden edistäminen
2030 -toimenpideohjelma

Suomen perustuslaki ja
eettinen velvoite puuttua
väkivaltaan

*“Jokaisella on oikeus
elämään sekä
henkilökohtaiseen
vapauteen,
koskemattomuuteen ja
turvallisuuteen”.*

1.3 Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kehittämistoimet (2014-2024)

Pohjois-Karjalassa lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kehittäminen on toteutunut pääasiassa hankepohjaisesti, mikä on johtanut siihen, että kehittämistyön tulokset eivät ole juurtuneet osaksi toimintaa, palveluita ja rakenteita.

Pohjatyö ja toimijoiden valmius lähisuhdeväkivallan ehkäisyn edistämiseksi on kuitenkin ollut hyvää ja esimerkiksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskushankkeen osaprojektin käynnistyttyä kehittämistyötä on pystytty edistämään tehokkaasti koordinoivan työpanoksen tuella.

Pitkjänteistä kehittämistyötä ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaation toteutumista on varmistettu jatkamalla lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntijan tehtävää hyvinvointialueella hankkeen päätyttyä 2024 - 2025.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn kehittämistoimia 2022-2023

Pysyvä koordinaatorakenne

1. Luotu alueellinen lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn koordinaatorakenne

Pohjois-Karjalan malli: Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä (perustettu 2023, strateginen), Lähesty -Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä (operatiivinen), MARAK -työryhmä (koko alueen kattava), LASTA -työryhmä.

Kiinnitetty osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä ja -lautakuntarakennetta.

Koordinaatiosta vastaava resurssi.

2. Työryhmien laadukas toiminta ja kiinnittäminen osaksi päätöksen teko prosesseja

Päivitetty työryhmien toiminta sekä koordinaatiokokonaisuus vastaamaan alueen tarpeita ja kehittämisen tavoitteita sekä THL:n ohjeita (työryhmien **vaikuttavuus**)

Ydintoimintamallit

1. Tunnistamisen, puheeksi oton ja palveluohjauksen –toimintamalli

Laadittu työohjeet tukemaan lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista osana perustoimintaa, ja erityisesti arviointi- ja kartoitustyötä

2. MARAK –toimintamalli

Päivitetty alueen riskinarvioinnin toimintamalli, joka on käytössä koko hyvinvointialueella

3. Käynnistetty toimintamallien integrointi osaksi asiakasprosesseja ja perustoimintaa (esim. palveluketjut, vastuualueiden toimintasuunnitelmat ja yksikkökohtaiset työohjeet)

Osaamisen varmistaminen

1. Koulutussuunnitelma osaksi osaamisen kehittämistä

Kuvattu osaamisen ja koulutustarpeiden tasot koulutussuunnitelmaan ja vahvistetaan osaksi koulutuskokonaisuutta 2024 aikana

2. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy -intrasivut työntekijöille

3. Tunnista lähisuhdeväkivalta –koulutuksia ja räätälöityjä työyksikköinfot/työpajat, koulutuskampanjat

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kehittämistoimia 2024

Tilannekuvan ja toimintasuunnitelman laatiminen yhteistyössä perhe- ja sosiaalipalveluiden, terveys- ja sairaanhoitopalveluiden sekä ikääntyneiden palveluiden, verkoston edustajien ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytöiden asiantuntijan yhteistyönä

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn verkkosivustosisällön kehittäminen ja laatiminen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta
Sisällön tuottamisen työpajat soteammattilasten yhteistyönä

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koulutussuunnitelman vahvistaminen toimialueilla

Hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyö, lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tavoitteet ja toimenpiteet suunnitelmassa
Samoin osana Asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä laadunhallinnan suunnitelmaa sekä terveydenhuollon omavalvontasuunnitelmia

Kumppanuusryhmät, lähisuhdeväkivallan ehkäisy yhdyspintatyönä – työpajat ja yhteisten toimenpiteiden laatiminen

Muu osaamisen vahvistaminen: alueellinen seminaari, suunnatut koulutukset ja työyksikkö koulutukset jatkuneet eri vastuualueilla

Viestintä: Siun soten tiedote ja Lähesty – ryhmän osallistuminen Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen kampanjaan, PopUp –tapahtumat Joensuussa, Outokummussa ja Kiteellä

Asiakasprosesseihin ja –polkuihin liittyvä yhteiskehittäminen

1.4 Toimintasuunnitelman laadinta ja tavoitteet

Päätavoitteet:

- Luoda pitkäjänteinen suunnitelma lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja väkivallan vastaisen työn edistämiseksi Pohjois-Karjalassa (nelivuotiskaudet).
- Vahvistaa hyvinvointialueen roolia ja selkiyttää toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhdyspintoja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn kehittämistoimissa.
- Parantaa väkivallan piirissä elävien (uhrit/tekijät/todistajat) avun saamista oikea-aikaisesti ja tarvelähtöisesti (edistävä, ehkäisevä, korjaava työ).

Toteutus:

- Toimintasuunnitelma laaditaan laajassa yhteistyössä Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmän ja Lähesty –ryhmän sekä toimialueiden ja alueen keskeisten toimijoiden kanssa (Itä-Suomen poliisi, Rikosuhripäivystys, Perheasian neuvottelukeskus, Kriisikeskus, Perheidenpaikka ry, oppilaitokset, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto).
- Suunnitelmatyötä koordinoi ja kirjoitustyöstä vastaa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija.

Aikataulu:

- Suunnitelma laaditaan vuoden 2024 aikana (sisältäen tilannekuvan kokoamisen).
- Kommenttikierrokset toteutetaan kevään ja syksyn 2024 aikana: vaikuttamistoimielimet, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta.
- Toimintasuunnitelma vahvistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnassa tammi-helmikuussa 2025, ja viedään tiedoksi aluehallitukselle sekä liitetään osaksi hyvinvointikertomusta.

2. Lähisuhdeväkivaltaa koskeva tilannekuva

Toimintasuunnitelman laadinta on prosessi, jossa asetetaan hyvinvointialueelle keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2025-2028. Toimenpidetasolla tavoitteet konkretisoituvat poikkileikkaavasti kaikille toimialueille ja yhdyspinnoille. Tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen pohjautuu lähisuhdeväkivaltaa koskevaan tilannekuvaan ja indikaattoritietoon. Tilannekuvassa huomioidaan lähisuhdeväkivallan yleisyyttä koskeva ajankohtainen tieto sekä alueellinen väestöryhmiä koskeva tieto.

2.1 Lähisuhdeväkivallan yleisyys Suomessa

Väkivallan hyvinvointivaikutukset ovat sekä yksilö- että yhteisötasolla merkittäviä. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa inhimillistä kärsimystä, vakavia terveydellisiä ongelmia ja heikentää yksilön elämän laatua. Haitalliset vaikutukset ulottuvat myös ylisukupolvisiin ketjuihin heikentäen kansanterveyttä ja väestön hyvinvointia pitkällä tähtäimellä. [Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset -tutkimushankkeen tulokset](#) osoittavat, että lähisuhdeväkivallasta aiheutuu suurempaa palveluiden tarvetta, ja kasvavia sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia.

Joka kolmas nainen ja joka kuudes mies on kokenut parisuhdeväkivaltaa

Joka neljäs perheväkivallan uhri on lapsi

Viiden vuoden aikana fyysistä parisuhdeväkivaltaa kokenut 146 000 naista

16-17 vuotiaista tytöistä 45% kokenut parisuhdeväkivaltaa

Väkivallan kokijat käyttävät merkittävästi enemmän terveyst-, sosiaali- ja oikeuspalveluita

Viiden vuoden aikana naisiin kohdistuvan fyysisen parisuhdeväkivallan suorat lisäkustannukset terveydenhuollolle olivat 150 miljoonaa euroa vuodessa

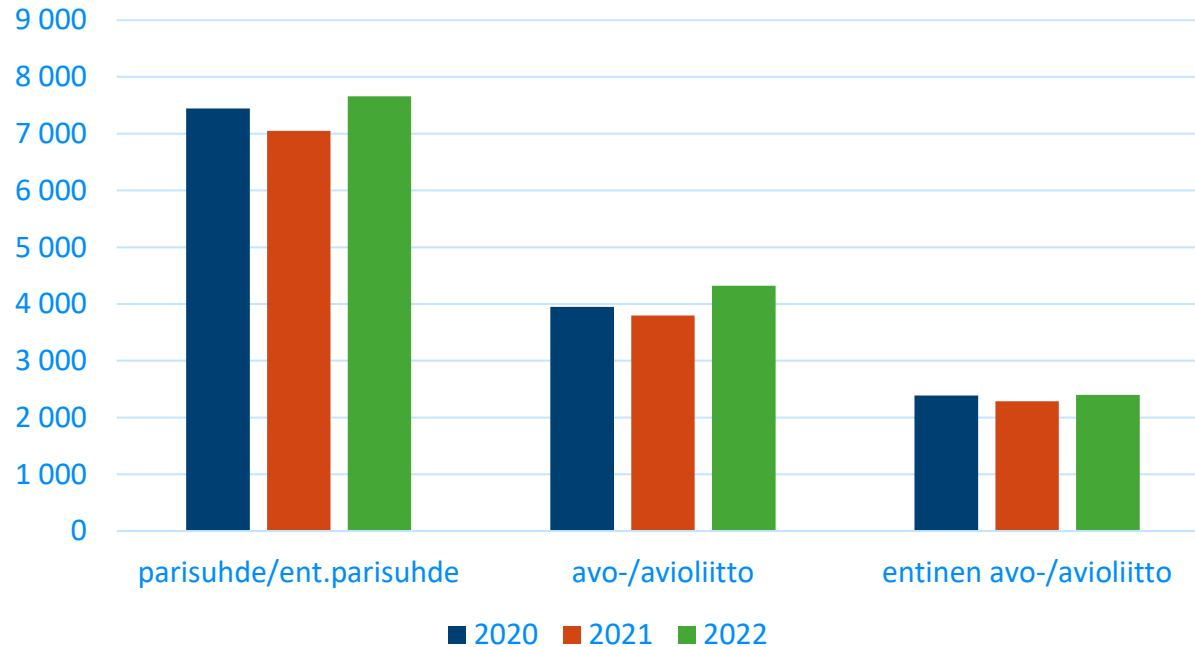
Lapsuudessa koettu väkivalta aiheuttaa 50% korkeampia sosiaali- ja oikeuspalveluiden kustannuksia aikuisuudessa

Vammaisilla henkilöillä 2-4 kertainen riski joutua lähisuhdeväkivallan uhriksi

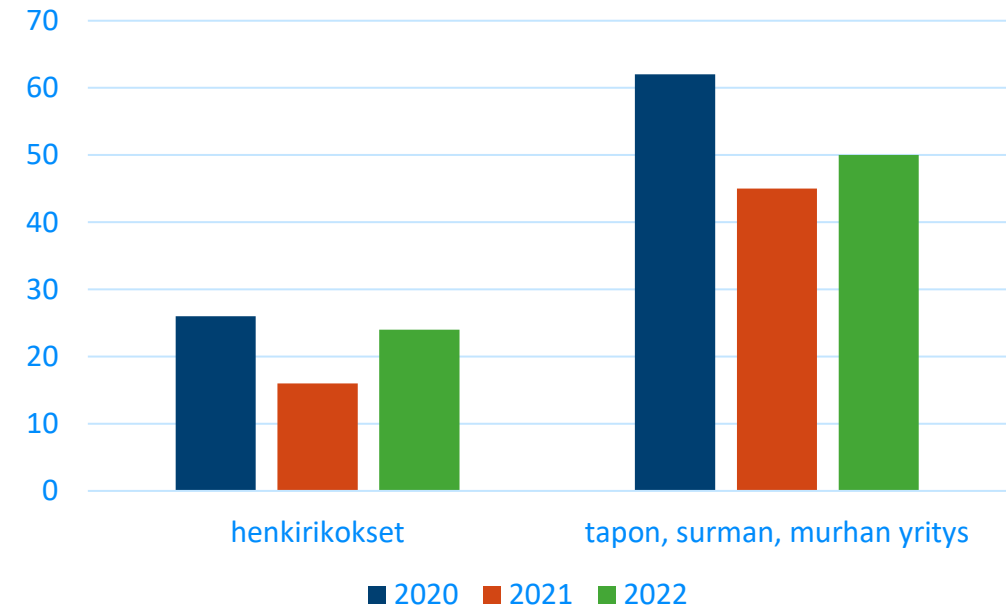
Viranomaisten tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin Suomessa

(Tilastokeskus, rikos ja pakkokeinotilasto. Muuttujina uhrin ja epäillyn suhde)

parisuhdeväkivalta

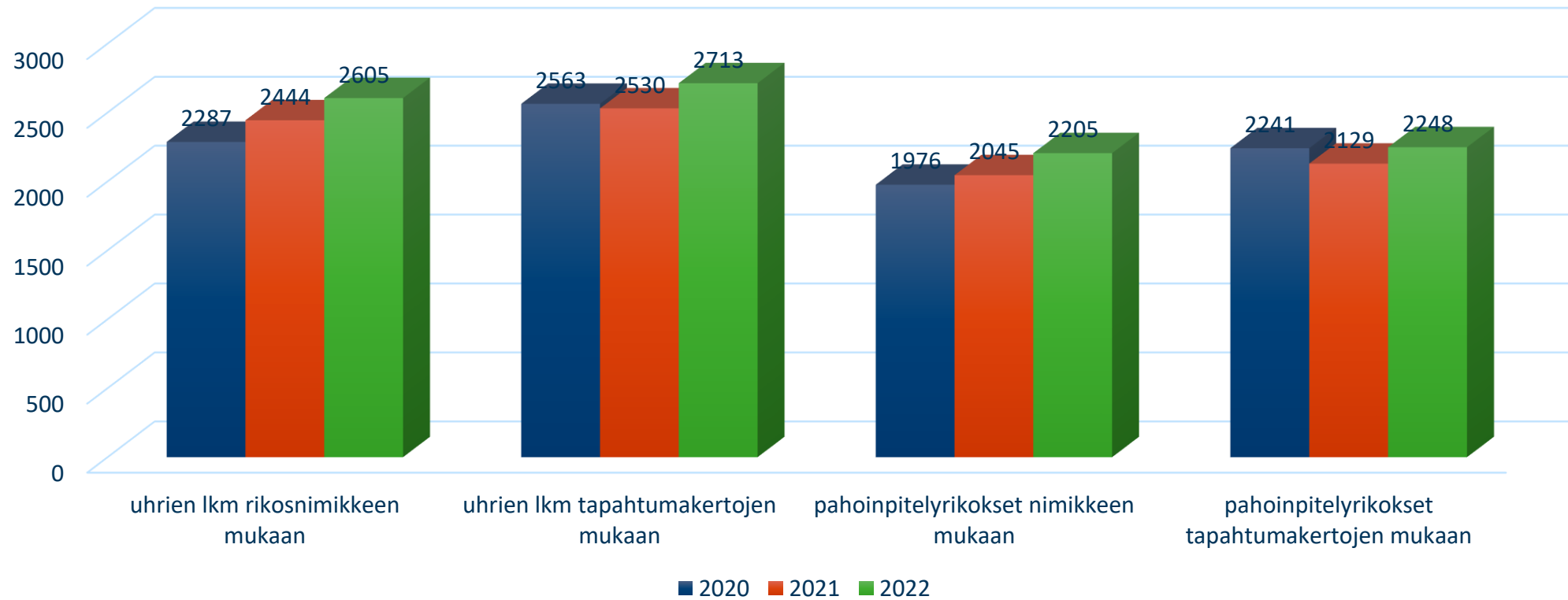
Henkirikokset, parisuhdeväkivalta

Viranomaisten tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin Suomessa

(Tilastokeskus, rikos ja pakkokeinotilasto. Muuttujina uhrin ja epäillyn suhde)

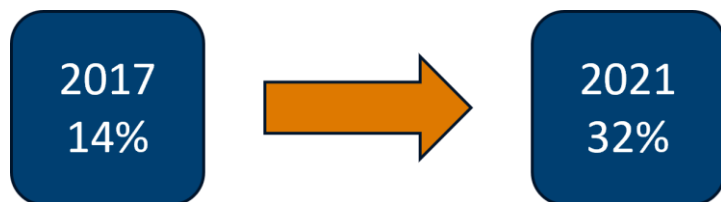
Epäilty uhrin vanhempi

Kasvatukseen ja kuritusväkivaltaan liittyvät asenteet Suomessa

Lapsiuhritutkimuksessa (2022) kuudesluokkalaisten kohdalla kaikki vanhempien taholta koetut henkisen ja vakavan perheväkivallan muodot ovat yleistyneet tilastollisesti merkitsevästi vuodesta 2013. Esimerkiksi vanhempien taholta koettu tyrkkiminen, töniminen ja ravistelu oli yleisempää vuonna 2022 kuin aiemmissa tiedonkeruissa.

Lastensuojelun Keskusliiton vuoden 2021 selvityksessä alle 18-vuotiaiden lasten vanhemmilta kysyttiin kurituskeinoista, joista kovakourainen kiinni tarttuminen, retuuttaminen ja väkivallalla uhkailu olivat lisääntyneet. Lastaan kovakouraisesti kiinni piti tai retuutti vanhemmista:

Väkivallalla uhkailu oli vastaavasti noussut 15 prosentista 17 prosenttiin.

Samasta tutkimuksesta selviää myös, että suomalaisten tietoisuus kuritusväkivallan lainvastaisuudesta on hieman heikentynyt ja suhtautuminen henkisen ja fyysisen väkivallan käyttämiseen on muuttunut hieman sallivammaksi. Miehet suhtautuvat naisia hyväksyvämmiin kuritusväkivaltaan. On tärkeää jatkaa tiedon välittämistä siitä, että kuritusväkivalta on Suomessa lainvastaista.

(Lähde: THL,TUTKIMUKSESTA TIIVIISTI sarjan julkaisu 47/2023: Kouluterveyskysely 2023.)

2.2 Lähisuhdeväkivallan yleisyys Pohjois-Karjalassa ja tilannekuva väestöryhmittäin

Tilannekuva on koottu keräämällä tilastotiedon lisäksi ammattilaisten kokemustietoa.

Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä Lähesty, koordinoi ja tuotti tietoa tilannekuvasta kevään ja syksyn 2024 aikana yhteistyössä lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntijan kanssa. Tilannekuvatietoa kerättiin vastuualueilla kokousten yhteydessä sekä pienryhmätyöskentelyn, haastatteluiden ja kyselyiden muodossa. Lapsia, perheitä ja ikääntyneitä koskeva tilannekuva on kokonaisuudessaan hyvinvointialueen työryhmien käytettävissä.

Tiedon keruussa olivat mukana: lapsiperheiden palvelut (sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, kasvatus- ja perheneuvonta, palvelutarpeenarvointi), sosiaali- ja kriisipäivystys, vammaispalvelut, Rikosuhripäivystys, Perheasianneuvottelukeskus, Kriisikeskus, Itä-Suomen poliisi, turvakoti, LASTA –työryhmä, yhteisasiakasohjaus, neuvolapalvelut, lapset puheeksi -koordinaatioryhmä, työikäisten palvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä psykiatrian klinikka.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen indikaattoritulokset on koottu kansallisista kyselyistä, mm. kouluterveyskysely ja Terve Suomi.

2.2.1 Lapsia ja nuoria koskeva tilannekuva

Fyysisen väkivallan kokemukset, lapset ja nuoret (lähde: THL, sotkanet)

punainen = väkivaltakokemukset kasvaneet

keltainen = väkivaltakokemukset vähentyneet

	Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
<u>Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)info ind. 4890</u>	Koko maa	yhteensä		15,1	15,8
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue			12,5	14,1
<u>Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)info ind. 4956</u>	Koko maa			12,5	12,3
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue			10,8	10,5
<u>Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)info ind. 4958</u>	Koko maa			6,7	6,9
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue			5,1	5,9
<u>Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)info ind. 4957</u>	Koko maa			7,9	7,6
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue			7,0	5,9

Henkisen väkivallan kokemukset, lapset ja nuoret (lähde: THL, sotkanet)

punainen = väkivaltakokemukset kasvaneet

keltainen = väkivaltakokemukset vähentyneet

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)info ind. 4891	Koko maa	yhteensä	25,5	27,7
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue		22,0	24,8
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)info ind. 4959	Koko maa		31,3	30,2
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue		28,7	26,3
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)info ind. 4961	Koko maa		24,0	22,9
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue		19,8	17,0
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)info ind. 4960	Koko maa		32,9	30,7
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue		30,9	29,3

Tilannekuva alueen palveluiden näkökulmasta: lapset ja nuoret

- **Yleisesti työssä kohdattavia perhe- ja lähisuhdeväkivallan muotoja:**
 - vanhemman väkivalta lasta kohtaan (fyysinen, henkinen, kaltoinkohtelu ja laiminlyönti)
 - sisarten välinen väkivalta (fyysinen, henkinen)
 - lapsen väkivaltainen käytös vanhempaa kohtaan (fyysinen, henkinen)
 - parisuhdeväkivalta (fyysinen, henkinen, taloudellinen)
 - uskonnollinen ja hengellinen väkivalta
 - taloudellinen väkivalta
 - aikaisemmin koettu seksuaalinen väkivalta, joka vaikuttaa edelleen hyvinvointiin ja /tai elämänhallintaan
- **Ajankohtaiseksi tunnistettuja ilmiöitä tilanteiden taustalla:**
 - vanhemman mielenterveysongelmat
 - lapsen haastava käytös
 - maahanmuuttajaperheiden erot suomalaiseen kasvatuskulttuuriin
 - vanhemmuuteen liittyvät haasteet (roolit, arvot, vanhemmuustaidot)
 - vanhempien omat lapsuuden kokemukset ja toimintamallit, ylisukupolvisuus
 - erotilanteet
 - digilaitteet välineenä

Vammaispalveluissa tunnistettu:

- sisarusten välinen väkivalta
- lapsen vanhempaan kohdistama väkivalta
- taloudellinen väkivalta (rajoittaminen toiminnassa, ostoksissa, syömisessä)
- seksuaalinen väkivalta
- henkinen mitätöinti, vähättely
- parisuhdehaasteet; kommunikaatio-ongelmat
- rahan käyttöön liittyvä kontrolli: ei käyttörahaa, ei saa muuttaa pois
- alistaminen, itsemääräämisoikeuden rajoittaminen

Läpileikkaavasti lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien ammattilaisten (Siun sote, järjestöt, seurakunta) kuvauksissa korostuu huoli henkisen väkivallan yleisyydestä ja siitä, että peruspalveluissa tieto väkivallasta tulee vasta, kun tilanne on muuttunut akuutiksi. Huomiota on kiinnitetty myös sekä aikuisten että lasten ongelmiin aggression hallinnassa.

Ammattilaisten kokemuksen mukaan lähisuhdeväkivallan kirjaamiseen ja tilastointiin liittyy haasteita.

2.2.2 Aikuisia koskeva tilannekuva

Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneet, aikuiset (lähde: THL, sotkanet)

punainen = Pohjois-Karjalassa luku on koko maata korkeampi

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022
<u>Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%)</u> <u>info ind. 3280</u>	Koko maa	miehet	5,2
		naiset	8,4
		yhteensä	6,8
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	6,2
		naiset	6,5
		yhteensä	6,3
<u>Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat</u> <u>info ind. 3281</u>	Koko maa	miehet	6,2
		naiset	10,2
		yhteensä	8,2
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	7,8
		naiset	8,0
		yhteensä	7,9

Lähisuhdeväkivallan tai –uhkailun kohteeksi joutuneet aikuiset

(lähde: THL , sotkanet)

punainen = Pohjois-Karjalassa luku on koko maata korkeampi

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020
<u>Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%) (2020)</u> <u>info ind. 5583</u>	Koko maa	miehet	1,9
		naiset	4,2
		yhteensä	3,1
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	2,0
		naiset	3,6
		yhteensä	2,8
	Koko maa	miehet	2,3
		naiset	5,2
		yhteensä	3,8
<u>Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat (2020)</u> <u>info ind. 5584</u>	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	2,5
		naiset	5,3
		yhteensä	3,8
	Koko maa	miehet	2,3
		naiset	5,2

Paikallisten toimijoiden tilastoja

- Itä-Suomen poliisin lähisuhdeväkivalta- tai perheväkivaltaluokitettujen poliisin kirjaamien ilmoitusten lukumäärä Pohjois-Karjalassa vuonna 2023, 86 ja vuonna 2024, 96. Ilmoitusten määrä noussut 11,6%, vaikka toisaalta kaikkien kotihälytysten/väkivaltatehtävien lukumäärä on laskenut.
- Rikosuhripäivystyksessä vuonna 2024 lähisuhdeväkivalta yhteydenoton syynä toteutui 36% tapauksista. Vuonna 2023 luku oli 34%.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen MARAK –työryhmä käsitteli vuoden 2024 aikana 12 uutta aloitetta ja jatkoi seurantapalavereissa 11 riskinarvioinnin käsittelyä.
- Turvakoti: Turvakodilla oli vuonna 2024 yhteensä 137 asiakkuutta ja asumispäiviä oli yhteensä 3175. Vuonna 2023 asiakkuuksia oli 139 ja asumispäiviä yhteensä 3122.
- Tilastotiedot kokonaisuudessaan hyvinvointialueen käytössä, sisältäen myös muiden alueen toimijoiden tietoja.

Tilannekuva alueen palveluiden näkökulmasta: aikuiset

Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto ja riskinarviointi

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa monipuolisesti puheeksioton ja riskinarvioinnin välineitä käytössä. Huomioitavaa kuitenkin on, että aikuisten kanssa työskentelevät käyttävät pääsääntöisesti välineitä niukasti. Määrä nousee, jos asiakasryhmänä on lapsiperhe. Suodatin- ja kartoituslomake ja MARAK –riskinarviointi, sekä turvasuunnitelma ovat jonkin verran käytössä, käyttö on hieman lisääntynyt viime vuosina. Systemaattinen väkivaltakokemusten puheeksiotto ei kuitenkaan toteudu palveluissa.

Akuutit väkivaltatilanteet

Sosiaali- ja kriisipäivystyksessä useamman kuin yhden kontaktin vaatineissa tilanteissa kyseessä pääsääntöisesti lapsiperhe. Tilanteeseen vaikuttanut lähes kaikissa tapauksissa vanhempien tai toisen vanhemman päihtymystila ja runsas päihteiden käyttö pidemmältä ajalta. Myös hoitamattomat mielenterveyden häiriöt tai -sairaudet näyttäytyvät. Usein käy ilmi, että eskaloituneen tilanteen taustalla on ollut pitkäkestoisia haasteita (aiemmat riitatilanteet, henkinen väkivalta).

Väkivallan muodot, erityisesti:

- henkinen väkivalta
- taloudellinen väkivalta
- fyysinen väkivalta

2.2.3 yli 65 –vuotiaita koskeva tilannekuva

Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ja lähisuhdeväkivallan tai –uhkailun kohteeksi joutuneet, yli 65 –vuotiaat (lähde: THL, sotkanet)

Indikaattori		Alue	Sukupuoli	2020	2022
Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 3282 (2022)		Koko maa	miehet		2,3
			naiset		4,6
			yhteensä		3,6
		Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet		2,5
			naiset		4,2
			yhteensä		3,5
Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (2020) info ind. 5585		Koko maa	miehet	0,8	
			naiset	1,8	
			yhteensä	1,4	
		Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	0,9	
			naiset	0,8	
			yhteensä	0,8	

Päivittäin elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus, yli 65 –vuotiaat (lähde: THL, sotkanet)

punainen = Pohjois-Karjalassa luku on koko maata korkeampi

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2022
<u>Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus</u> (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 5578	Koko maa	miehet	2,2	3,8
		naiset	2,7	5,2
		yhteensä	2,5	4,6
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	2,5	3,9
		naiset	2,8	4,9
		yhteensä	2,6	4,5
<u>Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus</u> (%), 75 vuotta täyttäneet info ind. 5579	Koko maa	miehet	2,4	3,6
		naiset	3,9	5,3
		yhteensä	3,3	4,6
	Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	miehet	5,5	3,3
		naiset	5,1	6,4
		yhteensä	5,3	5,2

Tilannekuva alueen palveluiden näkökulmasta, yli 65 -vuotiaat

lääkkäiden henkilöiden turvallisuuden tunnetta lisäävät hyväksi koettu terveydentila, sosiaaliset verkostot, turvallisesti koettu asuinympäristö sekä elämänhallinnan tunne. Turvattomuuden tunnetta aiheuttavat mm. heikentynyt toimintakyky, yksinäisyys, kaatumispelko ja tunne siitä, ettei voi kontrolloida arkeaan omassa kodissaan. (Sotkanet, indikaattorin tietosisältö)

Ammattilaiset nostavat esille alkoholin ja mielenterveysongelmien, muistisairauksien, väsymisen hoidettavaan, ja hermojen kiristymisen ilmiöön jossain määrin liittyvinä haasteina. Merkittävä haaste väkivaltaan puuttumiselle on, että asiakkaat tunnistavat heikosti itse kohtaamaansa lähisuhdeväkivaltaa tai eivät halua kertoa kokemuksistaan ammattilaiselle. Kirjaamiseen ja tilastointiin liittyy runsaasti haasteita palveluissa.

Lähisuhdeväkivalta ilmenee ikääntyneiden kohdalla suhteisiin liittyvänä:

- aikuinen lapsi asuu vanhemman luona ja käyttää äidin/isän eläkkeen (päihdeongelma, työttömyys, riippuvuussuhde)
- puoliso, pitkät avioliitot
- perikunta
- läheinen/ystävä hyödyntää tilannetta
 - > luottamuksellisen suhteen luominen -> hyväksikäyttö
 - > riippuvuussuhde
 - > totuttu arki
 - > ikääntynyt välikappaleena tai riitojen välissä
 - > sukupolvien väliset ketjut

Ikääntyneiden palveluissa asiakastyössä tunnistetut väkivallanmuodot

Henkinen väkivalta

- on aina fyysisen väkivallan rinnalla
- naljailu, nälviminen, nimittely, alistaminen, vähättely
- itsetuhoisuudella / väkivallalla uhkailu, pelon ilmapiiri
- voimakas mustasukkaisuus

Fyysinen väkivalta

- käsiksi käyminen, töniminen, läpsiminen, kepillä huitominen
- uhka sekä omaishoitajaa että hoidettavaa kohtaan

Taloudellinen väkivalta

- hyväksikäyttö (puoliso / aikuiset lapset)
- kontrollointi, esim. rahan käyttöön liittyvänä

Sosiaalinen väkivalta

- sosiaalisten suhteiden rajaaminen
- kontrollointi, väkivallan tekijä aina läsnä
- rajoittava käytös

Seksuaaliväkivalta

- häiritsevä seksuaalinen käytös, seksuaalinen ahdistelu
- fyysiset teot

Kaltoinkohtelu

- hoitoon liittyvää laiminlyöntiä
- avun kieltäminen

3. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet Pohjois-Karjalassa

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteen tavoitteena on vahvistaa monialaista yhteistyötä väkivallan torjumiseksi sekä inhimilliset että taloudelliset näkökulmat ja kustannukset huomioiden. Koordinoidut rakenteet lisäävät tutkitun ja kokemustiedon kulkua toimijoiden välillä, mikä lisää tiedon hyödynnettävyyttä päätöksen teon ja linjausten tukena. Rakenteen keskeinen tehtävä on tukea lähisuhdeväkivallan uhrien, tekijöiden ja väkivallalle altistuvien lasten palveluiden kehittymistä alueella.

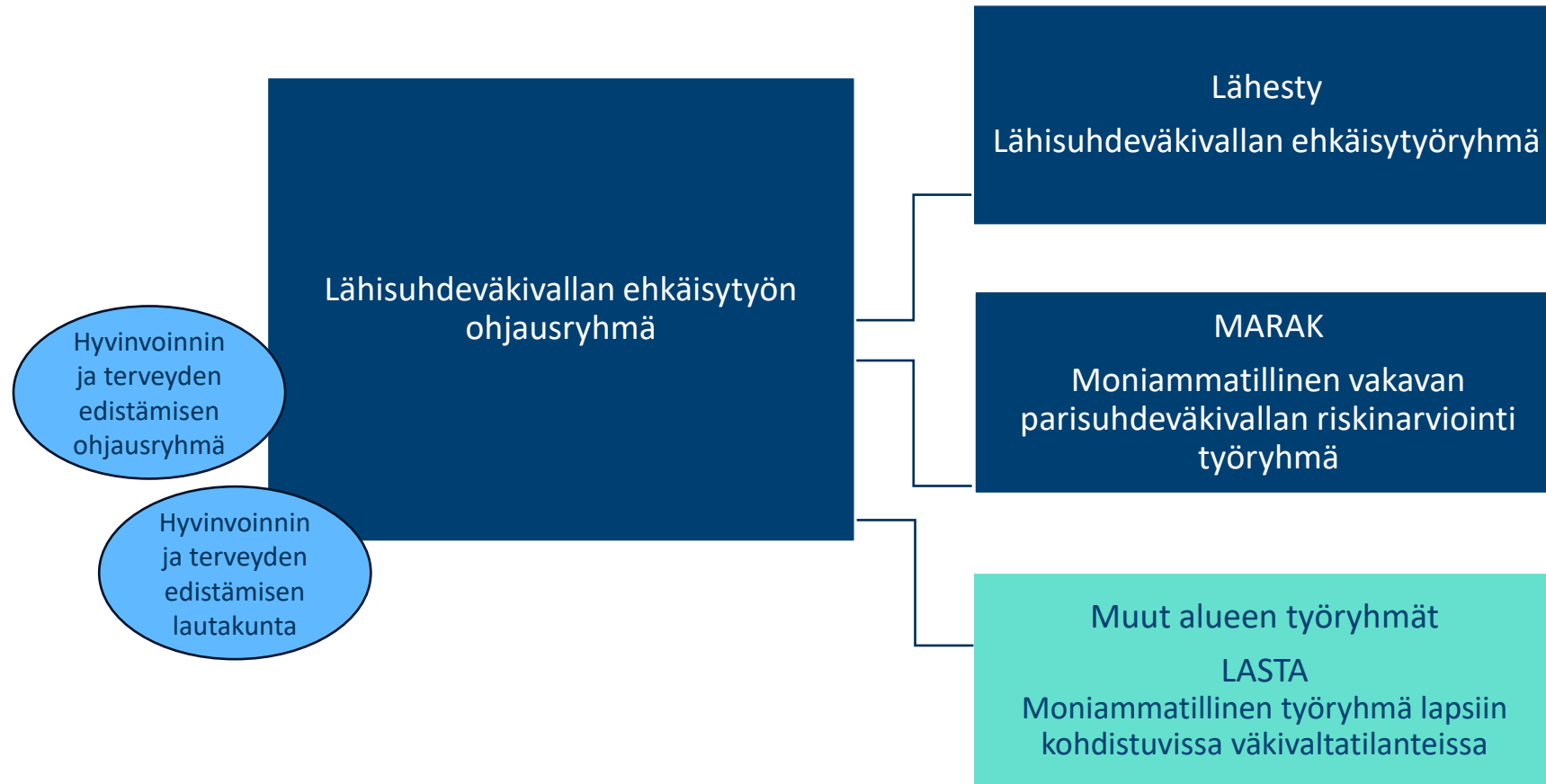
Vahvat rakenteet edistävät henkilöstön osaamisen varmistamisen tavoitteita lähisuhdeväkivallan tunnistamisen, puheeksioton ja riskiarvioinnin osalta. Hyvinvointialueella lähisuhdeväkivallan ehkäisyn strateginen suunnittelu on osa hyvinvointialueen suunnitelmakokonaisuutta.

3.1 Koordinaatiorakenne

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen ohjeissa korostuu jatkuvan, suunnitelmallisen sekä monialaisen yhteistyön merkitys lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteiden ja palvelujen ylläpidossa, jotta lähisuhdeväkivaltaa kyetään ennaltaehkäisemään ja hoitamaan tehokkaammin. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisessä tehtiin selvitystyö vuoden 2022–2023 aikana Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen alueellisen väkivallan ehkäisytyön tilasta ja kehittämistarpeista. Selvitystyön pohjalta ja THL:n ohjeet huomioiden todettiin, että Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen roolia lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjaamisessa tulee vahvistaa ja koordinaatiota sekä rakenteita kehittää. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjeistaa:

- Hyvinvointialueet vastaavat omalla toimialallaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä sekä lähisuhdeväkivallan suunnitelmallisesta ehkäisemisestä.
- Suomen perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimusvelvoitteet edellyttävät julkiselta vallalta aktiivisia toimia yksilöiden suojelemiseksi väkivallalta.
- Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta.
- Vahvat rakenteet selkiyttävät kunkin tahon vastuita ja edesauttavat luomaan monialaista yhteistyötä, toimivia käytäntöjä ja palvelupolkuja väkivallan eri osapuolille.
- Hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi.
- Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn strateginen ja operatiivinen koordinaatio sekä päätöksenteko.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn rakenne Pohjois-Karjalassa 2024

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinoitujen rakenteiden edellytys toiminnan laadukkaalle ja pitkäjänteiselle kehittämiselle. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella:

- **Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta** toimii lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimia johtavana tahona.
- **Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä** tunnistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarpeita ja määrittää mm. lähisuhdeväkivallan ehkäisyn yhdyspintatyön prioriteetit. Ohjausryhmä ottaa kantaa sosiaali- ja terveydenhuollossa toteutettaviin lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpiteisiin.
- Lisäksi hyvinvointialueella on **osallisuusrakenteita**, joita voidaan hyödyntää lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kokonaisuuden kehittämisessä. Asukkaita voidaan osallistaa erilaisin keinoin lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tiedon koontiin, päätöksentekoon, suunnitteluun sekä toteutukseen. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella toimivia osallisuusrakenteita ovat esimerkiksi:
 - Nuorisovaltuusto
 - Vanhusneuvosto
 - Vammaisneuvosto
 - Lapsi- ja perheasiainneuvosto
 - Osallisuusvaliokunta
- Hyvinvointialueella toimii **lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija**, jonka tehtäviin kuuluu koordinoita ja tukea ehkäisytyön kehittämisen kokonaisuutta ja yhteensovittaa lähisuhdeväkivallan ehkäisyä ohjaavaa tietoa hyvinvointialueen toimenpiteiden pohjaksi.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä on nimetty Pohjois-Karjalan hyvinvointialueelle 26.6.2023. Ohjusryhmä koostuu Siun soten johto/esihenkilöedustuksesta sekä keskeisimpien toimijoiden edustuksesta. Työryhmän järjestäytymiskokous toteutunut 11/2023.

Ohjausryhmä

- määrittää osaltaan kansallisten strategioiden ja ohjelmien suuntaamat väkivallan ehkäisyyn liittyvät **alueelliset tavoitteet**
- käsittelee Pohjois-Karjalan **tilannekuvaa** lähisuhdeväkivallan osalta (ilmiö, tilastot, kehittämiskohteet)
- seuraa (hyvinvointialueen) **koulutussuunnitelman** toteutumista
- arvioi alueen **palvelupolkujen ja palvelutarpeen** vastaavuutta (väkivallan uhrin, tekijän ja väkivallalle altistuneen lapsen palvelut)
- **vahvistaa työryhmien (Lähesty, MARAK) kokoonpanot, toiminta-/vuosisuunnitelmat**
- **käsittelee työryhmien (Lähesty, MARAK) esittämät aloitteet ja kysymykset**

Edustus Siun sote:

Ikääntyneiden palvelut

Lapsiperheiden palvelut

Lastensuojelu

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Neuvola, koulu- ja opiskelu-terveydenhuolto

Psykiatrian klinikkaryhmä

Työikäisten palvelut

Vammaispalvelut

Vastaanottopalvelut: terveysasemat

24/7 akuuttikeskus

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija

Edustus keskeiset toimijat:

Itä-Suomen poliisi, ennalta estävän toiminnan –ryhmä

Perheasiain neuvottelukeskus

Pohjois-Karjalan Kriisikeskus

Rikosuhripäivystys

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä, Lähesty

Työryhmän tavoite

- **Tuottaa ja koota tilannekuvaa** lähisuhdeväkivallan ilmenemisestä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella.
- **Tukea alueen** palvelupolkujen ja palveluiden **kehittämistä** tuottamalla tutkittua ja käytännön tietoa päätöksen teon pohjaksi.
- **Edistää** lähisuhdeväkivallan varhaista tunnistamista ja puuttumista.

Työryhmän tehtävät

- Tuottaa ja kokoaa ajankohtaista tietoa hyvinvointialueen lähisuhdeväkivaltailmiöistä ja sen tilasta ohjausryhmälle ja kentälle.
- Edistää lähisuhdeväkivaltaan liittyvää viestintää eri toimijoille ja asukkaille.
- Kirjaa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän vuosittaisen toimintasuunnitelman.
- Rakentaa ja tukee toiminnallaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn verkostoja.
- Edistää lähisuhdeväkivallan varhaista tunnistamista/puuttumista kentällä (avainhenkilöt).

Edustus Siun sote:

Neuvolapalvelut
Kuraattoripalvelut
Lapsiperheiden sos.työ/ohj.
Palvelutarpeenarvointi
Lastensuojelu
Mielenterveys- Ja päihdepalvelut
Nuorisopsykiatria
Turvakoti
Sosiaali- ja kriisipäivystys
Työikäisten palvelut
Vammaispalvelut
Ikääntyneiden palvelut
Aikuispsykiatrian tehostettu avohoito
Kasvatus- ja perheneuvola
Yhteisasiakasohjaus
Barnahus, Lasta -koordinaattori
Lähisuhdeväkivallan ehkäisytöön asiantuntija

Edustus keskeiset toimijat:

Itä-Suomen poliisi, Ennalta estävän toiminnan -ryhmä
Perheasiain neuvottelukeskus
Pohjois-Karjalan Kriisikeskus
Rikosuhripäivystys
Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto
Perheidenpaikka ry
Karelia amk

MARAK – ja LASTA -työryhmät

- Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella alueella toimii yksi MARAK-työryhmä, ja toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen. MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Toiminnan tavoitteena on väkivaltakierteen katkaiseminen ja uhrin turvallisuuden lisääminen.
- Pohjois-Karjalan LASTA-työryhmän tavoitteena on parantaa ja kehittää viranomaisten välistä yhteistyötä ja toimenpiteitä esille tulleissa lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä. Työryhmä koostuu Pohjois-Karjalan alueella toimivista viranomaisista: sosiaalihuolto, terveydenhuolto sekä poliisin lapsirikostutkinta. Työryhmässä on myös KYS lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikön edustus.

MARAK TYÖRYHMÄ

EDUSTUS SIUN SOTE:

Lapsiperheiden sos.työ/ohj.

Palvelutarpeenarviointi

Lastensuojelu

Mielenterveys- Ja päihdepalvelut

Turvakoti

Sosiaali- ja kriisipäivystys

Työikäisten palvelut

Aikuispsykiatrian tehostettu avohoito

Yhteispäivystys

Naistenkeskus/Seri-tukikeskus

Barnahus, Lasta -koordinaattori

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija

EDUSTUS, KESKEISET TOIMIJAT:

Itä-Suomen poliisi, Ennalta estävän toiminnan – ryhmä

Perheasiain neuvottelukeskus

Pohjois-Karjalan Kriisikeskus

Rikosuhripäivystys

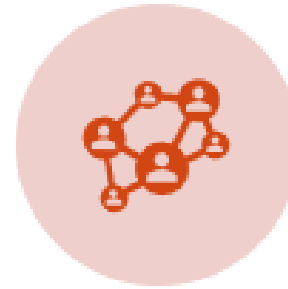
3.2. Toimintamallit ja erikoistuneet palvelut

3.2.1 Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen toimintamallit

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen, puheeksioton ja palveluohjauksen -toimintamalli

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on henkilöstölle laadittu työohje lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, puheeksiottoon ja palveluohjaukseen. Toimintamalli pitää sisällään myös väkivallan riskinarvioinnin.

Parisuhdeväkivallan riskinarviointi, MARAK –toimintamalli

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on henkilöstölle laadittu työohje vakavan parisuhdeväkivallan riskinarviointiin ja ohjaukseen. Alueella toimii MARAK –työryhmä.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan epäily –prosessi

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on henkilöstölle laadittu työohje lapseen kohdistuva pahoinpitely- tai seksuaalirikosepäily –tilanteisiin. Alueella toimii LASTA –työryhmä ja Lasta -koordinaattori.

Väkivallan tekijäpolku (julkaisu 2025)

Alueen toimijoiden kanssa yhteistyössä laadittu väkivallan tekijän palvelupolku. Ammattilaisen työntueksi on laadittu polkukuvaus ja asiakkaille/kuntalaisille esite aiheesta.

3.2.2 Alueen erikoistuneet palvelut ja palveluohjaus

Pohjois-Karjalan alueella toimii **turvakoti**, joka on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille tai perheille. Turvakodin asiakkaille tarjotaan muun muassa ympärivuorokautista turvattua asumista, kriisiapua ja psykososiaalista tukea. Turvakoti on asiakkaalle maksuton ja turvakotiin voi mennä oma-aloitteisesti. Lisäksi muista palveluista ohjataan asiakkaita turvakotiin. Turvakoti sijaitsee Joensuussa.

Seri-tukikeskus toimii yli 16-vuotiaiden seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden henkilöiden tukena. Tukikeskukseen voi mennä henkilö itse, omaisten/läheisten kanssa tai viranomaisten ohjaamana. Seri-tukikeskuksesta on saatavilla oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea, psykologista neuvontaa ja terapiaa. Seri-tukikeskus sijaitsee Joensuussa.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen palveluissa lähisuhdeväkivallan kartoitus-/riskinarviointi- sekä palveluohjaustyötä toteuttaa esimerkiksi:

sosiaali- ja kriisipäivystys, aikuispsykiatrian tehostettu avohoito, mielenterveys- ja päihdepalveluiden hoitokoordinaattorit, palvelutarpeenarviointi –tiimit, yhteisasiakasohjaus, digisote –keskus.

Pohjois-Karjalan **alueen järjestöt ja toimijat:**

Rikosuhripäivystys, Pohjois-Karjalan Kriisikeskus. Perheasiain neuvottelukeskus, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Perheidenpaikka ry (ensi- ja turvakotien liitto), Pohjois-Karjalan Zonta -kerho, ennalta estävän toiminnan -ryhmä ja Ankkuri-tiimi Itä-Suomen poliisi

Lisäksi yhteistyö Miessakit ry Kuopion kanssa

3.3 Koulutussuunnitelma

Hyvinvointialue ottaa käyttöön koulutussuunnitelman, jolla varmistetaan henkilöstön perehdytys ja riittävä osaaminen lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä. Koulutussuunnitelmassa huomioidaan eritasoiset koulutustarpeet

Perustaso kaikille soteammattilaisille

Syventävä taso erityisryhmien kanssa työskenteleville ja arviointi- ja kartoitustyötä tekeville

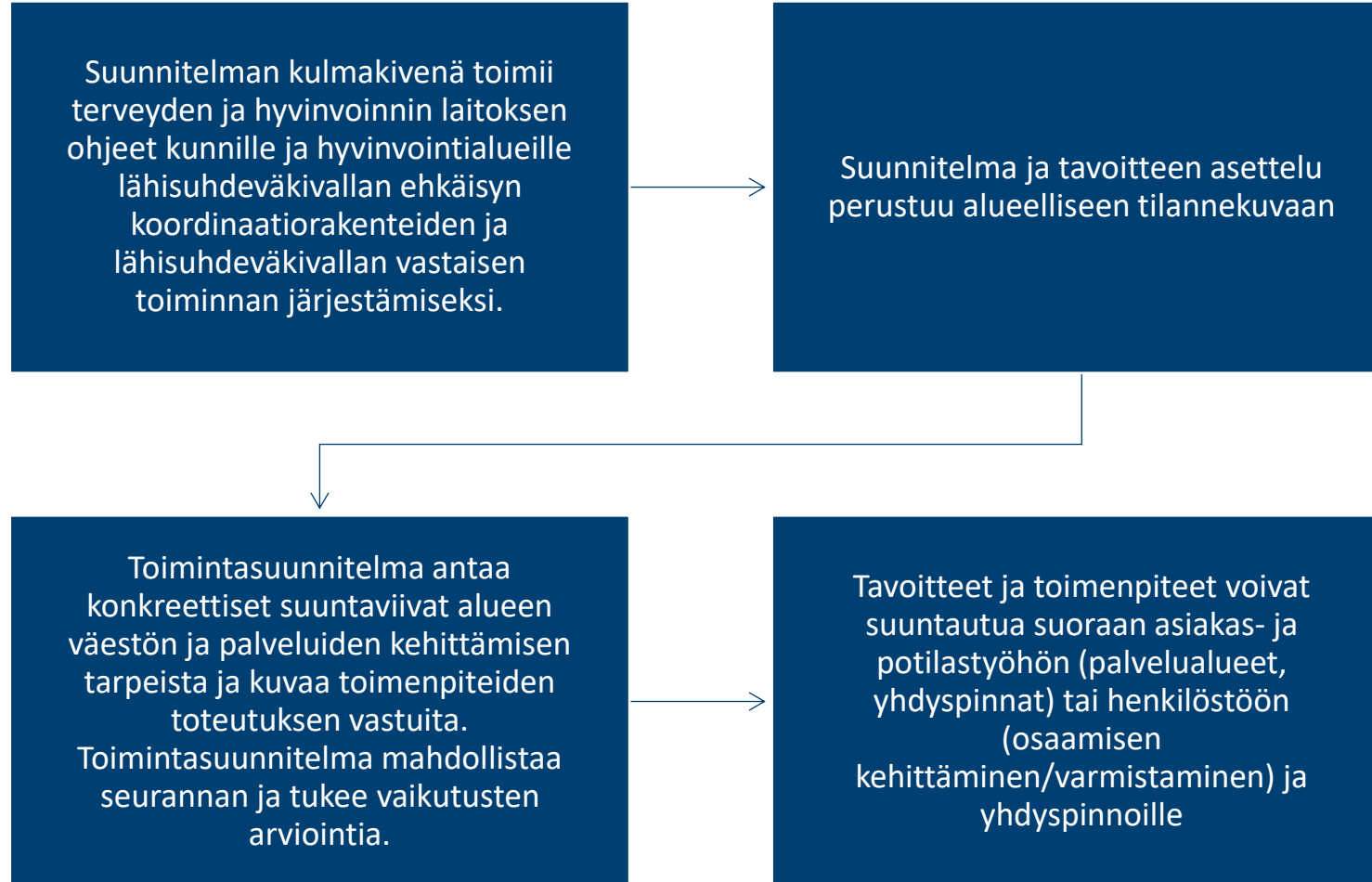
Erityisosaamisen taso lähisuhdeväkivallan erityispalveluita tarjoaville

- Tavoitteena on tarjota systemaattista koulutusta sekä ajankohtaista materiaalia työntekijöille
- Osaamisen vahvistamiseen liittyviä tarpeita kartoitettu vuosittain (2022-2024)
- Koulutussuunnitelman käyttöön otto 2025 alkaen

4. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue on määrittänyt toimintasuunnitelmaan vuosille 2025 - 2028 lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit, joita tarkennetaan toimialueille ja yhdyspinnoilla toimintasuunnitelmakaudella. Tavoitteiden toteutumista seurataan myös indikaattoritiedon ja alueellisen tilannekuvan seurannan avulla.

4.1 Toimintasuunnitelman ja tavoitteenasettelun tausta

4.2 Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tavoitteet 2025 -2028

1. Lisäämme lähisuhdeväkivallan osapuolten mahdollisuuksia ohjautua avun piiriin oikea-aikaisesti siirtämällä lähisuhdeväkivallan tunnistamisen painopistettä ennaltaehkäisyyn
2. Panostamme monialaisen yhteistyön kehittämiseen, mikä mahdollistaa sujuvat ja tarvelähtöiset palvelut kaikille lähisuhdeväkivallan osapuolille
3. Lisäämme valmiutta tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa ja ottaa lähisuhteiden turvallisuus/turvattomuus puheeksi
4. Kehitämme lähisuhdeväkivaltaan liittyvän asiakas- ja potilastiedon keruuta, jotta pystymme tulevaisuudessa suuntaamaan palveluita kuntalaisten tarpeisiin

1/4 Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Mittarit	Vastuu/ toimeenpanija
Lisäämme lähisuhdeväkivallan osapuolten mahdollisuuksia ohjautua avun piiriin oikea-aikaisesti siirtämällä lähisuhdeväkivallan tunnistamisen painopistettä ennaltaehkäisyyn	1. Lähisuhdeväkivalta - kokemusten puheeksiotto liitetään systemaattiseksi osaksi asiakas- ja potilastyön prosesseja -> kartoitamme toimialueittain puheeksioton tavat ->toimenpiteet konkretisoidaan toimialuekohtaisesti	Kartoitus ja konkretisointi 2025 alkaen	Kartoitus on tehty K/E Toimenpiteitä on määritelty toimialuekohtaisesti	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija yhteistyössä toimialueiden kanssa
	2. Teemme selvityksen lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyä tukevista toimintamalleista ja hyvistä käytännöistä -> kehittämistoimenpiteet käynnistetään selvityksen perusteella	Selvityksen käynnistäminen 2025 alkaen	Selvitys toteutettu K/E Kehittämistoimenpiteitä käynnistetty K/E	Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn asiantuntija yhteistyössä Lähesty – ryhmän kanssa Aloite: Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ohjausryhmä Toimeenpano: Toimialueet
	3. Hyödynnämme sähköisten palveluiden/digitaalisten ratkaisujen tuomia mahdollisuuksia panostamalla - verkkosivujen sisällön tuottamiseen - ottamalla käyttöön monikanavaisia ratkaisuja palveluohjaukseen	2025 – 2028 2025 2025-2028	Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn teemat kuvattu hyte – teemasivuilla K/E Uudet ratkaisut K/E	Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn asiantuntija yhteistyössä viestinnän kanssa, viestinnän ohjeiden mukaisesti Yhteistyössä digisotekeskuksen kanssa

2/4 Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Mittarit	Vastuu/ toimeenpanija
Panostamme monialaisen yhteistyön kehittämiseen, mikä mahdollistaa sujuvat ja tarvelähtöiset palvelut kaikille lähisuhdeväkivallan osapuolille	1. Laadimme suunnitelman MARAK –riskinarviointi toimintamallin käyttöönoton jalkauttamiseksi kaikkiin toimintayksiköihin -> jalkauttaminen suunnitelman mukaan	Käynnistys 2025 Laadinta 2025 -2028 2025 – 2028	Suunnitelman laadinta aloitettu K/E Suunnitelma laadittu K/E MARAK –aloitteiden määrä/taho	MARAK –työryhmä, puheenjohtaja/sihtööri, lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija
	2. Kuvaamme hyvinvointialueen palvelupolut koskien kaikkia lähisuhdeväkivallan osapuolia monitoimijaisessa yhteistyössä -> Palvelupolut ovat sekä ammattilaisten että kuntalaisten käytettävissä.	2025 – 2028	Palvelupolut kuvattu Tekijä, ammattilaiset K/E Tekijä, kuntalaiset K/E Uhri, ammattilaiset K/E Uhri, kuntalaiset K/E Todistaja, ammattilaiset K/E Todistaja, kuntalaiset, K/E	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija yhteistyössä toimialueiden ja verkoston kanssa
	3. Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenne tukee monialaista yhteistyötä	2025 - 2028	Työryhmillä vuosisuunnitelmat K/E Työryhmien edustajat on nimetty K/E Tilannekatsaus raportoitu lautakunnalle vuosittain K/E Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija koordinoi toimintaa K/E	Ohjausryhmä, Lähesty –ryhmä, MARAK –työryhmä ja LASTA –työryhmä Toimialueet, verkosto Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija

3/4 Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Mittarit	Vastuu/ toimeenpanija
Lisäämme valmiutta tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa ja ottaa lähisuhteiden turvallisuus/turvallisuus puheeksi	1. Vahvistamme henkilöstön osaamista toimeenpanemalla Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koulutussuunnitelman ->Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksioton koulutus osana sote ammattilasten perehdytystä.	2025 -2028	Koulutuksen suorittanut %/100% - Uudet työntekijät - Jo Siun sotella työskentelevät	Osaamisen kehittämisen yksikkö Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija
	2. Laadimme viestintäsuunnitelman lähisuhdeväkivaltaan liittyvän tiedottamisen lisäämiseksi kuntalaisille -> Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ulkoisen viestinnän teemat on kirjattu Siun soten hyte – viestintäsuunnitelmaan sekä toimialueiden viestintäsuunnitelmiin -> viestintäsuunnitelman toteutus	2025	Syvennetyn tason suunnitelmat laadittu joka vuodelle K/E Toteutuneet koulutukset/määrä	Yksiköiden esihenkilöt Osaamisen kehittämisen yksikkö Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija
		2025 - 2028	Viestintäsuunnitelma laadittu K/E Vuositteisten toimenpiteiden toteutuminen K/E	Viestintäpalvelut yhteistyössä lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntijan kanssa Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija yhteistyössä toimijoiden kanssa

4/4 Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Mittarit	Vastuu/ toimeenpanija
Kehitämme lähisuhdeväkivaltaan liittyvän asiakas- ja potilastiedon keruuta, jotta pystymme tulevaisuudessa suuntaamaan palveluita kuntalaisten tarpeisiin	1. Laadimme lähisuhdeväkivaltaa koskevaan asiakas- ja potilastiedon kirjaamiseen yhteisiä ohjeistuksia -> kirjaamme ohjeistusten mukaisesti	2025 -2026	Laaditut kirjaamisohjeet toimialueittain Ikääntyneiden palvelut K/E Perhepalvelut K/E Terveys- ja sairaanhoitopalvelut K/E	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija yhteistyössä toimialueiden kanssa
	2. Varmistamme lähisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon tilastoinnin asiakas- ja potilastietojärjestelmässä	2025 - 2028	Uusi APTJ mahdollistaa tilastoinnin ja tiedonkeruun K/E	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija yhteistyössä ICT –yksikön kanssa

Toimintasuunnitelman päätavoitteet tarkennetaan toimialuekohtaisesti sekä yhdyspinnoilla ja kirjataan liitteeseen. Arviointi ja päivittäminen toteutetaan vuosittain.

Tavoite 2025-2028	Toimenpiteet							Aikataulu	Mittarit	Vastuutahot/ toimeenpanijat
Tavoite 1	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Terveys- ja sairaanhoito- palvelut	Ikääntyneiden palvelut	Pelastuslaitos ja turvallisuus- palvelut	Hallinto- palvelut	Konserni- palvelut	Yhdyspinta			
Tavoite 2	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Terveys- ja sairaanhoito- palvelut	Ikääntyneiden palvelut	Pelastuslaitos ja turvallisuus- palvelut	Hallinto- palvelut	Konserni- palvelut	Yhdyspinta			
Tavoite 3	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Terveys- ja sairaanhoito- palvelut	Ikääntyneiden palvelut	Pelastuslaitos ja turvallisuus- palvelut	Hallinto- palvelut	Konserni- palvelut	Yhdyspinta			
Tavoite 4	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Terveys- ja sairaanhoito- palvelut	Ikääntyneiden palvelut	Pelastuslaitos ja turvallisuus- palvelut	Hallinto- palvelut	Konserni- palvelut	Yhdyspinta			

5. Kehittämistarpeet ja arviointi

5.1 Kehittämistarpeet ja arviointi

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma on laadittu vuoden 2024 aikana ensimmäistä kertaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella. Alueellisen kehittämistoiminnan lähtökohdaksi on asetettu lähisuhdeväkivallan piirissä elävien pohjoiskarjalaisten arjen turvallisuuden parantaminen ja hyvinvoinnin edistäminen, mutta myös lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy ja väkivallan pitkän aikavälin seurauksiin vaikuttaminen. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy hyvinvointialueella on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyötä.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimet ovat alueella toteutuneet koordinoitusti vuodesta 2022 alkaen, ja perusta lähisuhdeväkivallan ehkäisyn edistämiseksi on luotu. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella poikkihallinnollista yhteistyötä on tiivistetty lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimien edistämiseksi ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn verkosto toimii suunnitelmallisesti. Keskeiset toimijat ja yhdyspinnat on tunnistettu.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa, että lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön tulee olla koordinoitua ja mallinnettua. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatio ja rakenteiden kehittäminen tulee olla pysyvä osa hyvinvointialueen toimintaa tulevaisuudessakin, joten näiden turvaaminen on keskeistä ennaltaehkäisevän toiminnan kannalta, kaikki prevention tasot huomioiden.

Toimintasuunnitelman päätavoitteet konkretisoidaan toimialueilla ja yhdyspinnoilla, ja toteutusta seurataan vuosittain. Toimialuekohtaisia toimenpiteitä tarkennetaan tarpeen mukaisesti, jotta tavoitteellinen toiminta etenee konkreettisella tasolla suunnitelmallisesti. Toimintasuunnitelmakauden päätteeksi on tavoitteiden toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioinnin lisäksi keskeistä kiinnittää huomiota toimintasuunnitelmaan asetettuihin mittareihin ja niiden toimivuuteen/osuvuuteen.

Työryhmä ja lähteet

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön asiantuntija Sanna Pirinen
Palvelujohtaja Helena Majosen
Ylihoitaja Anita Lindevall
Palvelupäällikkö Johanna Suvanto
Johdon sihteeri Siiri Ihanus

Yhteistyössä Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä, lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä Lähesty, MARAK –työryhmä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä

Toimintasuunnitelma on hyväksytty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan kokouksessa 26.2.2025.

Lähteet:

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J. & Siukola, R. 2020. Työpaperi 1/2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Väkivaltakäsitteiden sanasto](#)

[Direktiivi - EU - 2024/1385 - EN - EUR-Lex](#)

Hyvinvointialuestrategia 2023 -2026. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. [Hyvinvointialuestrategia 2023–2026](#)

[Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025](#)

Matikka, M. 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Tutkimuksesta tiiviisti sarjan julkaisu 47/2023: Kouluterveyskysely 2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-153-5>

October, M. & Laitinen, H. 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>

October, M. & Malja, M. 2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025](#)

Siltala, H., Hisasue, T., Hietamäki, J; Saari, J., Laajasalo, T.; October, M. Laitinen, H-L. & Raitanen, J.2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset : Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>

Tilastokeskus, rikos ja pakkokeinotilasto.

Tilastotietoa väestön terveyden ja hyvinvoinnista. Sotkanet. Thl. Indikaattoritieto.

Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020 – 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27 [Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025](#)